

УДК 374.31:793.3

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2020-90-5>

КОМПОНЕНТИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИХОВАНЦІВ ДИТЯЧОГО ХОРЕОГРАФІЧНОГО КОЛЕКТИВУ

Булага Костянтин Миколайович,
аспірант кафедри педагогічної майстерності
та менеджменту імені І. А. Зязюна

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка,
викладач

Полтавська дитяча музична школа № 1 імені П. І. Майбороди

kostyabylaga@ukr.net
orcid.org/0000-0002-6315-9348

У статті охарактеризовано поняття навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу як специфічного виду цілеспрямованої діяльності з оволодіння системою хореографічних знань як інформації, що підлягає опануванню, хореографічних умінь та навичок як способів діяльності, досвіду хореографічної творчості та емоційно-морального сприйняття хореографічних творів, що дає нам уявлення про взаємозв'язок процесів навчання й опанування хореографічного мистецтва. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури виокремлено чотири структурні компоненти навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу: мотиваційний, цільовий, діяльнісно-творчий та рефлексивно-суб'єктивний. З'ясовано, що мотиваційний компонент навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу відбиває систему мотивів (внутрішніх та зовнішніх), які спонукають дітей до занять з хореографії, формують потребу в навчанні, опануванні різних видів танцю, сприяють вдосконаленню, саморозвитку, а також підвищують рівень особливих інтересів та захопленість мистецтвом хореографії, зацікавленість та активну участь у виконавчій, імпровізаційній та творчій танцювальній діяльності. Цільовий компонент навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу відбиває процес постановки мети, її деталізації та завдань, спрямованих на оволодіння системою хореографічних знань, умінь та навичок, уявлення про майбутні труднощі, умови виконання завдань, обсяг знань, прийомів, засобів і способів досягнення мети. Діяльнісно-творчий компонент навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу відбиває систему умінь і навичок як сукупності способів здійснення виконавчої, імпровізаційної та творчої танцювальної діяльності. Рефлексивно-суб'єктивний компонент навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу відбиває вміння керувати своїм внутрішнім світом, рефлексувати, володіти собою, своїм настроєм, мімікою, жестами (саморегуляція), вміння швидко реагувати на поведінку оточуючих людей, вміння швидко приймати правильні рішення у різних складних ситуаціях навчально-виховного, постановочно-творчого та особливо фестивально-конкурсного етапів роботи колективу, формувати емоційну стабільність, найповніше використовувати свої потенційні можливості, викликати відчуття стриманої сили, упевненості в собі, енергійності, активності.

Ключові слова: навчання, хореографія, навчальна діяльність, структура, компонент, дитячий хореографічний колектив.

COMPONENTS OF EDUCATIONAL ACTIVITY OF PUPILS OF CHILDREN'S CHOREOGRAPHIC TEAM

Bulaga Konstantin Mykolaiovych,
Postgraduate Student at the Department of Pedagogical Skills
and Management named after I. A. Zyazyun

Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University,
Teacher

Poltava Children's Music School No. 1 named after P. I. Mayboroda

kostyabylaga@ukr.net
orcid.org/0000-0002-6315-9348

The article describes the notion of educational activity of pupils of children's choreographic collective as a specific type of purposeful activity on mastering the system of choreographic knowledge as information to be mastered, choreographic skills and skills as ways of activity, experience of choreographic creativity, the interconnection of the processes of learning and mastering choreographic art. The structural components

of the educational activity of the pupils of the children's choreographic team were found out: motivational, target, activity-creative and reflexive-subjective.

The motivational component of the educational activities of the children of the choreographic team reflects the system of motives (internal and external) that encourage children to engage in choreography, training needs, mastering different types of dance, improvement, self-development, as well as the level of special interests and passion for their art, and active participation in the performing, improvisation and creative dance activities. The target component of the educational activities of the children of the choreographic team reflects the process of goal setting, its detail and tasks aimed at mastering the system of choreographic knowledge, skills, understanding of future difficulties, conditions of the tasks, the scope of knowledge, techniques, means and methods. The activity-creative component of the educational activity of the pupils of the children's choreographic team reflects the system of skills as a set of ways of performing executive, improvisational and creative dance activities. Reflexive-subjective component reflects the ability to control their inner world, to reflect, to possess themselves, their mood, facial expressions, gestures (self-regulation), the ability to quickly respond to the behavior of others, the ability to quickly make the right decisions in various difficult situations educational – creative and especially festival-competitive stages of work of the collective.

Key words: *training, choreography, educational activity, structure, component, children's choreographic team.*

Вступ

Одне з основних та актуальних завдань сучасної позашкільної хореографічної освіти – створення умов гармонійного розвитку особистості та самореалізації кожної дитини, розкриття її творчого потенціалу в контексті розроблених навчальних програм. Вони передбачають формування гармонійно розвиненої особистості дитини (сформувати її і фізично, і духовно), розвиток пізнавальних, творчих, комунікативних, організаторських здібностей, загальної культури, закладення міцного фундаменту виконавської майстерності; формування гармонійно розвинутого рухомого апарату дитини, що уможливорює опановувати різноманітні технічні прийоми, переходи, складні технічні рухи будь-якого виду, напряду. Отже, для оцінювання результатів навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу необхідним є визначення компонентів цієї діяльності.

1. Теоретичне обґрунтування проблеми

Проблематика організації хореографічної роботи у школі та позашкільних закладах була предметом досліджень Г. Березової, Л. Бондаренко, О. Голдріч, М. Марушки, О. Мартиненко та ін. Теоретико-методичні підходи всебічного розвитку дітей засобами хореографії розглядають у своїх працях вітчизняні дослідники О. Васильєва, І. Поклад, П. Горголь, Є. Белкіна, Л. Бондаренко, Б. Колногузенко та ін. Проблема музично-рухового розвитку дошкільників, формуванню в них навичок виконання танців, розвитку творчості під час зазначеної діяльності присвячено дослідження вітчизняних та зарубіжних учених Р. Акбарової, С. Акішева, Н. Ветлугіної, О. Горшкової, А. Зіміної, О. Мартиненко, М. Палавандішвілі, А. Шевчук та ін. Незважаючи на значну кількість науково-педагогічних досліджень, пробле-

матика структурно-компонентного аналізу навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу не знайшла належного висвітлення. Тому мета статті – визначити та охарактеризувати компоненти навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу.

2. Методологія та методи

Для вивчення цієї проблеми використували такі теоретичні методи дослідження, як: аналіз наукової літератури і нормативних документів, синтез, порівняння, узагальнення і систематизація одержаних даних з метою зіставлення різних поглядів науковців щодо уточнення поняття «навчальна діяльність вихованців дитячого хореографічного колективу», визначення структурних компонентів навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу.

3. Результати та дискусії

Успішна діяльність вихованця дитячого хореографічного колективу залежить не лише від його здібностей та знань, але й від мотивації, тобто від прагнення досягти значних успіхів та самоствердитися. Тому чим вищий рівень мотивації дитини, чим більше чинників спонукають її до навчальної діяльності та самоствердження у хореографічному колективі, тим більших зусиль вона докладає і, відповідно, вищих результатів зможе досягти. Важливу роль у процесі формування та підтримання мотивації навчальної діяльності дитини відіграє педагогічна діяльність вчителя-балетмейстера. Одним із критеріїв його майстерності, а по суті показником ефективності, вважається успішність вихованців дитячого хореографічного колективу у навчальній діяльності, що проявляється у виявленні інтересу до навчальних предметів (хореографія, партерна гімнастика, спортивний бальний танець, народно-сценічний танець тощо), наявності позитивних

мотивів навчання, сформованих загально-навчальних умінь і навичках. Отже, формування мотивації навчання вихованців дитячого хореографічного колективу є важливим для розвитку дитини.

У зв'язку з вищезазначеним, проаналізувавши низку праць науковців (Т. Докучина (2011), С. Занюк (2002), А. Маркова (1990), М. Халько (2018), І. Чорней (2014) та ін.), виокремлюємо мотиваційний компонент навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу.

Мотиваційний компонент навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу відбиває систему мотивів (внутрішніх та зовнішніх), які спонукають дітей до занять з хореографії, формують потребу в навчанні, опануванні різними видами танцю, сприяють вдосконаленню, саморозвитку, а також підвищують рівень особливих інтересів та захопленість мистецтвом хореографії, зацікавленість та активну участь у виконавчій, імпровізаційній та творчій танцювальній діяльності.

По суті, мотиваційний компонент характеризує мотивованість вихованця дитячого хореографічного колективу до навчальної діяльності. Під мотивованістю навчання, як зазначає Р. Немов, слід розуміти психологічну характеристику інтересу дитини до засвоєння знань, до придбання певних умінь і навичок, до власного розвитку (Немов, 2000).

Погоджуючись з позицією В. Нікітіна, варто зазначити, що підґрунтям мотивації навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу є внутрішня потреба дітей у пізнанні й вираженні навколишнього світу крізь пластику танцювальних рухів. Внутрішня мотивація вихованців дитячого хореографічного колективу має такі характеристики: 1) вони повинні бути усвідомленими (розуміти, для чого він займається хореографією); 2) мають бути спрямованими на творчу виконавчу, імпровізаційну діяльність; 3) ці мотиви мають бути стійкими, щоб прагнення до занять хореографією зберігалось досить тривалий час; 4) навчальні заняття хореографією мають приносити задоволення від виконання танцю (Никитин, 2007).

Зовнішня мотивація, як слушно зазначає І. Чорней, визначається дією зовнішніх спонук: винагороди, покарання, інших різноманітних позитивних чи негативних підкріплень (Чорней, 2014).

Послугуючись дослідженнями Л. Фрідмана (1985), зовнішні мотиви навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу можна розділити на *суспільні* (стереотип у суспільстві – займатися танцями престижно, «круто», як кажуть діти) та *особистісні* (мені дуже подоба-

ється танцювати, виступати на сцені, брати участь у конкурсах, спілкуватися з різними дітьми, я можу те, чого не можуть інші учні у класі тощо). Але, крім цих, варто зауважити й інші мотиви: прагнення випробувати і виявити свої сили і здібності, необхідність виконання своїх обов'язків перед учителем, перед батьками, перед школою, перед державою, зрештою, перед самим собою, досягти значних успіхів у фестивально-конкурсній діяльності, мотиви саморозвитку тощо. Але така система мотивації притаманна вихованцям юнацького віку.

Безперечно, будь-яка навчальна діяльність, зокрема, і вихованців дитячого хореографічного колективу, не може бути ефективною, якщо не ставиться мета. Тому наступним важливим складником навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу вводимо цільовий компонент.

Ми погоджуємося з М. Гриньовою, що організація навчального процесу насамперед пов'язана з чітким визначенням його цілі, усвідомленням і прийняттям її учнями. Так, чітка цільова установка навчання спричиняє розуміння дітьми суті і способів організації навчальної діяльності, суттєво впливаючи на їх активізацію (Гриньова, 2008).

Аналізуючи праці О. Мартиненко (2012), П. Фриза (2017), А. Шевчук (2016), охарактеризуємо зміст цільового та діяльнісно-творчого компонентів таким чином: **цільовий компонент** навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу відбиває процес постановки мети, її деталізації та завдань, спрямованих на оволодіння системою хореографічних знань, умінь та навичок, уявлення про майбутні труднощі, умови виконання завдань, обсяг знань, прийомів, засобів і способів досягнення мети.

Цей компонент узгоджується із загальною метою хореографії як предмета вивчення, зокрема, дитячої хореографії, яка полягає у сприянні індивідуальному становленню особистості дитини у процесі власної мистецькопрактичної діяльності, взаємодії з викладачем (балетмейстером) і іншими членами хореографічного колективу під впливом цінностей хореографічного мистецтва; формуванні елементарних основ хореографічної культури, відповідної віковій вихованця хореографічної компетенції (домінування принципів природовідповідності та культуровідповідності).

Оскільки мистецтво хореографії – це насамперед творчість того, хто опановує танець, а заняття хореографією вчить дітей не лише розуміти і створювати прекрасне, але й розвиває образне мислення, фантазію, творчу уяву, важливим компонентом навчальної діяльності вихованців дитячого

хореографічного колективу є діяльнісно-творчий компонент.

Аналізуючи роботу викладача (балетмейстера) з вихованцями дитячого хореографічного колективу, доходимо висновку, що опанування мистецтвом хореографії – це активна діяльність, постійні дії, які виконують вихованці, які тісно пов'язані з творчістю. Виконуючи завдання педагога-хореографа, діти повторюють його декілька разів, їхня активність у цей період повинна спрямовуватися на те, щоб з кожним повтором краще виконати завдання, виправляючи помилки, на які вказав педагог. Засвоюючи матеріал, діти набувають упевненості в своїх силах, у них з'являється прагнення до самостійної дії. Самостійне виконання завдання допомагає краще засвоїти матеріал, сприяє розумовому і художньому розвитку, відкриваючи простір творчій ініціативі (Мартиненко, 2012, Фриз, 2017).

Отже, **діяльнісно-творчий компонент** навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу відбиває систему умінь і навичок як сукупності способів здійснення виконавчої, імпровізаційної та творчої танцювальної діяльності. Зміст компонента розкриває індивідуальні можливості й творчі здібності вихованців дитячого хореографічного колективу; уміння й навички правильного і виразного руху в галузі класичної та народної хореографії, яскраве художнє виконання та донесення створеного образу в танці до аудиторії; відбиває пізнавальну і творчу активність дітей, характеризується пошуком, ствердженням і реалізацією художньо-естетичних цінностей, міру її самостійності у разі взаємодії з танцювальним мистецтвом; акторською майстерністю вихованців у процесі виконання танцю.

Аналіз праць М. Гриньової (2008) та А. Шевчук (2016) дає можливість з'ясувати суть **рефлексивно-суб'єктного компонента** навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу, який відбиває уміння керувати своїм внутрішнім світом, рефлексувати, володіти собою, своїм настроєм, мімікою, жестами (саморегуляція), уміння швидко реагувати на поведінку оточуючих людей, уміння швидко приймати правильні рішення у різних складних ситуаціях *навчально-виховного, постановочно-творчого та особливо фестивально-конкурсного етапів роботи колективу, формувати емоційну стабільність, найповніше*

використовувати свої потенційні можливості, викликати відчуття стриманої сили, упевненості в собі, енергійності, активності.

Загальне уявлення структури навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу як сукупності всіх її компонентів подано на рисунку 1.

Слід наголосити, що навчальна діяльність вихованців дитячого хореографічного колективу, а отже, й формування кожного з її компонентів, відбувається на навчально-виховному, постановочно-творчому та особливо фестивально-конкурсному етапах роботи колективу (Мартиненко, 2012).

Навчально-виховний етап роботи включає: організацію навчального процесу, репетиційну та репертуарну діяльність. Постановочно-творчий етап роботи в дитячому хореографічному колективі починається з розробки композиції. Викладач (балетмейстер), який створює хореографічний твір або концертний номер, підбирає музику та чітко продумує драматургію майбутнього номера, після чого він знайомить з ним колектив. Велику увагу необхідно приділяти танцювальному тексту і роботі над акторською майстерністю дітей, тобто вчити їх акторської майстерності. Робота педагога-хореографа полягає в тому, що він зобов'язаний не лише відпрацювати з вихованцями рухи, але й розкрити образи та характери, передати стиль твору, навчити цього своїх вихованців. Також навчальна діяльність проявляється і на фестивально-конкурсному етапі, який передбачає: виступи із самостійними танцями у спільних концертах, незалежні виступи колективу за наявності програми або звіти колективу наприкінці навчального року, участь колективу в конкурсах і фестивалях. Цей етап дає можливість розкрити злагодженість дитячого ансамблю, сформувати культуру поведінки виконавців дитячого хореографічного колективу та їхню спільну танцювальну підготовленість.

Висновки

Підбиваючи підсумки, наголосимо, що дослідження структури навчальної діяльності

Рис. 1. Структура навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу

вихованців дитячого хореографічного колективу як специфічного виду цілеспрямованої діяльності з оволодіння системою хореографічних знань як інформації, що підлягає опануванню, хореографічних умінь та навичок як способів діяльності, досвіду хореографічної творчості та емоційно-морального сприйняття хореографічних творів дає нам уявлення про взаємозв'язок процесів навчання й опанування хореографічного мистецтва. Структурними компонентами навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу визначено: мотиваційний, цільовий, діяльнісно-творчий та рефлексивно-суб'єктний.

Перспективами подальших розвідок у цьому напрямі є розроблення дидактичних умов організації навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу, які б успішно сприяли підвищенню ефективності цієї діяльності за кожним із визначених компонентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гриньова М.В. Саморегуляція : навчально-методичний посібник. Полтава : АСМІ, 2008. 268 с.
2. Докучина Т.О. Мотивація навчання як запорука стимулювання учнів до досягнення успіху. *Педагогічна освіта : теорія і практика* : зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський : ПП Зволейко Д.Г., 2011. Вип. 8. С. 32–37.
3. Занюк С.С. Психологія мотивації : навчальний посібник. Київ : Либідь, 2002. 304 с.
4. Маркова А.К., Матис Т.А., Орлов А.Б. Формирование мотивации учения. Москва : Просвещение, 1990. 192 с.
5. Мартиненко О.В. Теорія та методика роботи з дитячим хореографічним колективом : навчальний посібник. Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2012. 232 с.
6. Немов Р.С. Психология: В 3 кн. Кн. 2: Психология образования. Москва : ВЛАДОС, 2000. С. 294.
7. Никитин В.Ю. Профессионально-педагогическая подготовка балетмейстера в учебных заведениях культуры и искусств : автореф. дис. д-ра пед. наук. Москва, 2007. 50 с.
8. Фридман Л.М., Волков К.Н. Психологическая наука – учителю. Москва : Просвещение, 1985. С. 75–76.
9. Фриз П. Формування особистості молодшого школяра засобами хореографічного мистецтва. *Молодь і ринок*. 2017. № 9. С. 44–48.
10. Халько М.С. Характеристика мотиваційного компонента навчальної діяльності молодшого школяра. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 12 : Психологічні науки* : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. Вип. 7 (52). С. 150–156.
11. Чорней І.Д. Психологічні аспекти розвитку мотивації молодшого школяра у навчальному процесі. *Нова педагогічна думка*. 2014. № 4 (80). С. 165.
12. Шевчук А.С. Дитяча хореографія : навчально-методичний посібник. 3-тє вид., зі змін. та доповн. Тернопіль : Мандрівець, 2016. 288 с.

REFERENCES

1. Hrynova, M.V. (2008). *Samorehuliatyia : navchalno-metoduchiy posibnik. [Self-regulation]*. Poltava : ASMI. 268 s. [in Ukrainian].
2. Dokuchyna, T.O. (2011). *Motyvatyia navchannia yak zaporuka stymulivannia uchniv do dosiahnennia uspikhu. [Motivation of learning as a guarantee of encouraging students to succeed]*. Pedagogichna osvita : teoriia i praktyka : zb. nauk. prats. Kamianets-Podilskyi: PP Zvoleiko D.H. Vyp. 8. S. 32–37 [in Ukrainian].
3. Zaniuk, S.S. (2002). *Psykhohiia motyvatsii: navchalny posibnyk. [Psychology of motivation]*. Kyiv: Lybid. 304 s. [in Ukrainian].
4. Markova, A.K., Matys, T.A., Orlov, A.B. (1990). *Formyrovanye motyvatsyy uchenyia. [Formation of motivation for learning]*. Moskva: Prosveshchenye. 192 s. [in Russian].
5. Martynenko, O.V. (2012). *Teoriia ta metodyka roboty z dytiachym khoreohrafichnym kolektyvom : navchalny posibnyk. [Theory and methods of working with children's choreographic team]*. Donetsk : LANDON-KhKhI. 232 s. [in Ukrainian].
6. Nemov, R.S. (2000). *Psykhohyia : V 3 kn. Kn. 2: Psykhohyia obrazovanyia. [Psychology]*. Moskva : VLADOS. S. 294. [in Russian].
7. Nyktytn, V.Yu. (2007). *Professyonalno-pedahohycheskaia podhotovka baletmeistera v uchebnukh zavedenyakh kultury y yskusstv. [Professional and pedagogical training of a ballet master in educational institutions of culture and arts]*. Avtoref. dys. d-ra ped. nauk. Moskva. 50 s. [in Russian].
8. Frydman, L.M., Volkov, K.N. (1985). *Psykhohycheskaia nauka – uchyteliu. [Psychological science – to the teacher]*. Moskva : Prosveshchenye. S. 75–76 [in Russian].
9. Fryz, P. (2017). *Formyvannia osobystosti molodshoho shkoliara zasobamy khoreohrafichnoho mystetstva. [Formation of the personality of the junior schoolboy by means of choreographic art]*. Molod i rynek. No. 9. S. 44–48 [in Ukrainian].
10. Khalko, M.S. (2018). *Kharakterystyka motyvatsiinoho komponentu navchalnoi diialnosti molodshoho shkoliara. [Characteristics of the motivational component of the educational activity of a junior schoolchild]*. Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova. Serii 12 : Psykhohichni nauky : zb. nauk. prats. Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M.P. Drahomanova. Vyp. 7 (52). S. 150–156 [in Ukrainian].
11. Chornei, I. D. (2014). *Psykhohichni aspekty rozvytku motyvatsii molodshoho shkoliara u navchalnomu protsesi. [Psychological aspects of junior student motivation development in the educational process]*. Nova pedahohichna dumka. No. 4 (80). S. 165 [in Ukrainian].
12. Shevchuk, A.S. (2016). *Dytiacha khoreohrafiia : navchalno-metoduchiy posibnyk. 3-tie vyd., zi zmin. ta dopovn. [Children's choreography]*. Ternopil : Mandrivets. 288 s. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 06.08.2020.
The article was received 6 August 2020.